

ELEŞTİREL EĞİTİM YAZILARI

Editörler:
Meral Uysal & Ahmet Yıldız

İçindekiler

Sunuş	9
Meral Uysal & Ahmet Yıldız	
Sınıf Mücadelesi ve Eğitim: Neoliberalizm, (Neo) Muhafazakarlık ve Kamusal Eğitime Kapitalist Saldırı	17
Dave Hill	
<i>Çeviri: Nurcan Korkmaz</i>	
Eşitlik, Sosyal Adalet ve Eğitimin Neoliberal Dönüşümü	41
Fatma Gök	
Piyasa ve Din Kuşatması Altında Kamusal Eğitim	51
Fevziye Sayılan	
Avrupa Birliği'nde Eğitimin Geleceği İçin Kurumsal Öneriler	69
George Grollios	
<i>Çeviri: Aysu Özüstün Kırıl-Nurcan Korkmaz</i>	
"Freire'ye olan ilginizden dolayı teşekkür ederiz." ABD Charter Okullarında Bekleme Listesinde Olmak	81
Guy Senese	
<i>Çeviri: Zeynep Alica</i>	
20. Yüzyılın Başlarında Avrupa'da Bilim ve Siyaset	105
Kostas Skordoulis	
<i>Çeviri: Derya Ünlü</i>	
(Karşı) Hegemonya Laboratuvarları Olarak Üniversite Hareketleri	121
Panagiotis Sotiris	
<i>Çeviri: Nurcan Korkmaz</i>	

Gramsci'nin Eleştirel Pedagoji Üzerine Etkisi.....	135
Peter Mayo <i>Çeviri: Hasan Hüseyin Aksoy</i>	
Kırmızı Bereli Adama Veda: Her Şeyde Bir Çatlak Vardır, Işık Böyle Sızır İçeri!	157
Peter McLaren <i>Çeviri: Eda Ata</i>	
Hindistan Yükseköğretim Sisteminde Neoliberalleşme, Demokrasinin Zayıflaması ve Sermayenin Tiranlığı.....	173
Ravi Kumar <i>Çeviri: Deniz Dinçel</i>	
"Laik, Bilimsel ve Demokratik Eğitim"e Elveda.....	191
Rıfat Okçabol	
"Yaşamın Maddi Dönüşümü": Guy Debord, Gösteri ve Eleştirel Sosyal Çalışmalar Eğitimi	211
E. Wayne Ross <i>Çeviri: Arzu Çakır</i>	

Sunuş

Meral Uysal¹ & Ahmet Yıldız²

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de neoliberal piyasa diktatörlüğü eğitim sistemini hızla dönüştürdü ve dönüştürmeye devam ediyor; bu dönüşüm süreciyle var olan kamusal eğitim olanakları geniş toplum kesimleri için giderek daha ulaşılmaz hale geliyor. 1970’lerde başlayan, 1980’lerde hız kazanan IMF ve Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve GATS (Hizmet Ticareti Genel Antlaşması) gibi küresel aktörlerin denetiminde uygulanan yapısal uyum programları ile uluslar arası piyasaya açılan bu sürece, küreselleşmenin karşı konulmazlığı ve seçeneksizliğini vurgulayan söylemlerle meşruiyet kazandırıldı. Böylece neoliberal ve neomuhabazakar kuşatmanın altında eğitim sistemi, kronikleşmiş sınıf, ırk ve cinsiyet ayrımcılığı yanında hızla piyasalaştı ve dincileşti. Bu nedenle bugün her zaman olduğundan daha fazla eşitlikçi, kamusal, her türlü ayrımcılığa karşı, bireylerin insani yetilerini geliştiren ve onları eğitim sisteminin etkin öznelere haline getiren bir eğitim sistemi için mücadele önem kazandı.

Küresel kapitalizm koşullarında ve insan sermayesi yaklaşımı çerçevesinde, insanları ekonomik süreçlerin bir girdisi olarak kabul eden, ekonomik anlamda kişisel gelişme ve verimliliğe hizmet eden bilgi ve becerileri yüklemeye dönüşen eğitim, bir yatırım alanı olarak sunulmaktadır. Üstelik sermaye için insanı harcayan karlı bir yatırım alanı. Çağımızın bilgi çağı olduğu, gelişmişliğin ön koşulunun da bilgi çağını yakalamak olduğu, gelişmiş ülkelerin bilgi çağını yakalayan ülkeler olduğu, küreselleşmenin bilgi toplumunun itici gücü olduğu ileri sürülmektedir. Yoksulluğun ve geri kalmışlığın nedenleri, eğitimle sağlanan becerilere indirgenmekte, küresel rekabet koşullarında bilgi, beceri ve belge eksikliklerini tamamlayanların refahı yakalayabilecekleri varsayılmaktadır. Rekabet edilebilirliğin yalnızca bireyler arası değil uluslar arası düzlemde de söz konusu olduğu günümüzde, “kazanç için öğrenmek” anlayışı eğitime egemen olmaktadır. Yaşam boyu öğrenme de bu mantık çerçevesinde hızla büyüyen bilgiye ulaşmada temel araç haline gelmiştir. Buna göre birey edindiği bilgi ve beceriler sayesinde piyasada yer bulacaktır. Bu da insanın çok yönlü gelişimini hedefleyen değil büyük ölçüde meslek eğitimine in-

¹ Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

² Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

dirgenen bir eğitim anlayışına tekabül etmektedir. İşte küreselleşen dünyada dönüşüm geçiren kavramlarından birisi de yetişkin eğitimi ile iç içe geçmiş bir kavram olan yaşam boyu eğitim kavramıdır. Oysa yaşam boyu eğitimin 1960'larla başlayan dönemde, insani ve demokratik bir yaklaşımla daha eşitlikçi eğitim amaçlarına hizmet etmesi bekleniyordu. 1990'lara gelindiğinde ise yaşam boyu eğitim kavramından “yaşam boyu öğrenme” kavramına bir evrilme görüyoruz. Bu evrilme ideolojik bir tercihi de içinde barındırmaktadır. Kavramdaki öğrenme terimi, bireyin sunulan eğitim hizmetleri arasından kendisine uygun olanı seçmesini gerektirmektedir. Bunun gerçekleşmesinin önemli koşulu ise herkesin eğitim olanaklarına erişimidir. Böylece eğitim ve öğrenme kamusal bir sorumluluk olmaktan çıkarılarak sorumluluk bizzat bireye devredilmekte, bu durum da ancak ona ulaşabilenler lehine sonuçlar üretmektedir.

Günümüzün popüler kavramlarından birisi olan “öğrenme toplumu” (learning society) eğitimi toplumsal ihtiyaçlarla ilişkilendiren bir kavram gibi görünmesine karşılık, erişebilenlerin bireysel rekabet sonucu elde edebildikleri öğrenme ağlarına katıldıkları bir öğrenme pazarını ifade eder. Oysaki kamusal eğitim politikalarından uzaklaşıldığı oranda sosyal adalet ve eğitimde eşitlikten de o oranda uzaklaşmış olmaktadır. Sosyal refah döneminde eğitim daha yaygın bir dikey hareketliliği sağlayacak bir araç olarak karşımıza çıkmaktaydı. Bugün ise eğitime yapılan kamusal yatırımların azalması, diğer yoksullaşma koşulları ile bir araya geldiğinde yoksulların eğitime erişmesini olanaksız hale getirmektedir. Bu aynı zamanda yaşam boyu öğrenme olanaklarının eğitim olanaklarından daha önce yararlanmış olanlar tarafından kullanılması anlamına gelmektedir. Az gelişmiş ülkelerde ise durumun daha yakıcı sonuçlar ortaya koyabileceğini söyleyebiliriz.

Eğitimdeki neoliberal dönüşümün bir başka görüntüsü de bilgi toplumu olarak ifade edilen süreçte bilgi teknolojilerinin eğitimde devrim yaratacağı, öğrenme olanaklarını geliştirerek eğitimde eşitlik yaratacağı yönünde oluşturulan mitlerdir. Bir başka anlatımla eğitimde bilgi teknolojilerinin yarattığı olanaklara ve olmazsa olmazlığına yapılan vurgu eğitim eşitliğini sağlamanın bilgi teknolojilerine ulaşım ile sağlanabileceği yönünde bir inancın oluşmasına kaynaklık etmiştir. Piyasa koşullarında bilgi teknolojilerine eşit erişim söz konusu olmayacağı gibi, eşit erişimin sağlanması koşulunda dahi, ulaşılan bilginin niteliğinde bir sorgulama yapmaksızın eğitimsel değeri hakkında konuşmak ve teknolojinin varlığını amaç haline getirmek bizi yanıltıcı sonuçlara götürecektir.

Türkiye’de eğitim sistemi bölgeler ve kırsal-kent arasındaki eğitim eşitsizlikleri, yetersiz okullaşma oranları, dezavantajlı kesimlerin eğitime erişimindeki güçlükler, özel ve kamu okullarının ayrışması, müfredatın dinselleştirilmesi, ayrımcılık uygulamaları, öğretmen işsizliği ve pek çok yapısal sorunu içinde

barındırıyor. Ülkenin az gelişmişlik koşulları ile birlikte var olan bu sorunlar neoliberal dönüşümün de odağında bulunuyor ve dolayısıyla Türkiye kapitalist küreselleşmenin eğitimde yarattığı dönüşümlerin tipik olarak yaşandığı bir ülke görünümündedir.

Özel okulların sayısı giderek artmakta, çocuklarının eğitim giderlerini karşılayamayanlara hizmet verecek devlet okulları ile özel okullar arasındaki ayrışma belirgin hale gelmektedir. Ayrışma yalnızca özel okullar ve devlet okulları arasında değil, okul giderlerinden ailelerin sorumlu tutulması nedeniyle, okulların kaynak yaratma kapasitesine bağlı olarak devlet okullarının kendi arasında da meydana gelmektedir. Okulları ticari bir işletme gibi gören anlayış egemen olmakta, okul kültürü bütünüyle dönüşmektedir. MEB “kampüs okullar projesi” ile ilköğretim okullarının kent merkezi dışına taşıyarak, boşalttığı alanları kentsel ranta dönüştürmeyi, okulu çevresinden soyutlayarak okul çevre ilişkisini ortadan kaldırmayı ve bütünüyle okullardaki hizmetleri ticarileştirmeyi amaçlamaktadır.

Neoliberal yapısal dönüşümlerden en fazla ve doğrudan etkilenen meslek gruplarından biri kuşkusuz öğretmenlik mesleği olmuştur. Tüm dünyada gözlenen bu dönüşüm Türkiye’de öğretmen yetiştirme süreçlerinden başlayarak okul kültürüne yansıyan değişikliklerle hızla yerleştirilmek istenmektedir. Öğretmen yetiştirme politikaları 1980’lerden bu yana iktidarın müdahale alanı haline gelmiş, üniversitenin kendi iç dinamikleri yok sayılarak öğretmen yetiştirme bir yazboz tahtası haline getirilmiştir. Cumhuriyetin kuruluş ideolojisinin aydınlanmacı ve idealist öğretmeni, 1970’lerin devrimci öğretmeni yerini, eğitim sürecinin etkin bir öznesi olmayan, ne yapacağı öğretmen kılavuzu kitapları ile belirlenen, toplumsal sorumluluklarından arındırılmış “teknisyen” öğretmene bırakmıştır. Teknisyen öğretmen kavramı nitelikli eğitim olarak sunulan rekabetçi eğitimle ilişkilendirilen bir kavram olarak gündeme gelmektedir. Teknisyen öğretmen, öğrencilerinin bütünsel gelişimi ile ilgilenmek yerine merkezi sınavlara öğrenci hazırlayan, öğretim yöntem ve tekniklerinin, öğretim içeriğinin, ders materyallerinin belirlenmesinde ve değerlendirme süreçlerinde her hangi bir söz sahibi olmayan, kendisine dayatılan performans kriterlerini karşılamaya çalışan, okulun yönetimi ile ilgili kararlara katılmayan öğretmendir. Bunun sonucu mesleğe yabancılaşma ve mesleğin özerkliğini yitirmesidir. Öte yandan öğretmen, okulun kaynak yaratma çabalarına araç edilerek para toplamak zorunda bırakılmakta, gelir yetersizliği nedeniyle ek işler yapmak zorunda kalmakta, giderek toplumdaki saygınlığını yitirmektedir. Bütün bunlara dönemin ruhuna uygun olarak mesleğin güvencesizleştirilmesi ve sözleşmeli öğretmenlik gibi uygulamalar da eklenince var olanla yetinen, tepkisizleştirilmiş bir öğretmen bir modeli ortaya çıkmaktadır.

Torba yasa biçiminde Türkiye’nin gündemine getirilen ve “4+4+4 Eğitim Modeli” olarak bilinen 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Ka-

nunlarda Değişiklik yapılmasına Dair Kanununun 30.3.2012 tarihinde kabul edilerek, demokratik kitle örgütlerinin ve üniversitelerin ve meclis içindeki muhalefetin tepkileri dikkate alınmadan hızla yürürlüğe sokulması ve üstelik bunun bir reform olarak nitelenmesi yukarıda sözü edilen neoliberal dönüşümlerin açık bir ifadesidir. Yasa temelde birinci kademe olarak 4 yıllık ilköğretim, mesleki, dini ve genel programlara göre ayrılan 4 yıllık ortaokul ve mesleki ve genel olarak ayrılan 4 yıllık liseden oluşan bir zorunlu eğitim modelini öngörmektedir. Yasa zorunlu eğitimin sadece örgün eğitim kurumlarında değil, ortaöğretim düzeyinde açık öğretim kurumlarında da verilebileceğini belirtmektedir. Yasa ile 8 yıllık kesintisiz eğitimin okullaşma açısından olumlu sonuçları gözlenmeye başlamışken, mevcut uygulamanın da gerisine gidilerek, temel bir insan hakkı olarak kabul edilen ve tüm toplum bireyleri için eşit bir şekilde sunulması gereken temel eğitim kesintili bir hale getirilerek fiili olarak 4 yıla indirilmiştir. Kız çocuklarının eğitimden uzaklaştırılması, çocuk emeği sömürüsünün meşrulaştırılması, eğitimin içeriğinin dincileştirilmesi ve pek çok olumsuz sonucu içinde barındıran Yasa'ya "dindar nesiller yetiştirmek istiyoruz" şeklindeki ideolojik söylemler eşlik etmiştir.

Türkiye'de eğitimde piyasalaşmanın bir göstergesi olarak gündeme gelen uygulamalardan biri de 4+4+4 modeli ile birlikte gündeme gelen ve "Fırsatları Geliştirme ve Teknolojiyi Geliştirme Hareketi"nin baş harflerinden oluşturularak kısaca FATİH olarak bilinen projedir. Tüm dersliklere birer adet bilgisayar, akıllı tahta ve projeksiyon makinesi koymayı ve her öğrenciye bir tablet bilgisayar vermeyi amaç edinen projenin maliyetinin uluslararası finans kuruluşlarından (Dünya Bankası, IMF, AB fonları vb.) sağlanacak uzun vadeli kredilerle karşılanması planlandı. Proje kapsamında yapılacak alımların da 2015 yılına kadar Kamu İhale Kanununun dışına çıkarılarak kamu denetiminin ortadan kaldırılması sağlandı. Bu yönleri ile de tartışılacak pek çok yönü konu dışında tutulsa bile sürecin pedagojik değeri üzerinde hiç düşünülmeden, bu konuda gereksinim olup olmadığına bakılmaksızın harekete geçildi. Elektronik kitap adı altında ders kitaplarının tablet bilgisayarlara yüklenmesinin teknik pek çok sorunun yanı sıra içerik üzerindeki denetimin artırılması gibi sonuçlarının olabileceği göz önünde bulundurulmadı. Bu, daha önce sözünü ettiğimiz gibi teknolojinin, eğitimde piyasalaşmanın bir aracı haline getirilmesidir.

Yaşam boyu öğrenme politikaları ve AB'ye uyum stratejileri bağlamında halk eğitimi politikaları da neoliberal dönüşümün merceğinde buluyor. Bu bağlamda yönetsel anlamda bir değişiklik Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nün adının Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmesi ile geldi. Örgün eğitime kamusal desteğin giderek sınırlandığı, halk eğitimi etkinliklerinin büyük çoğunluğunun sivil topluma ve gönüllü kuruluşlara devredilerek, özellikle AB ile ortak yürütülen projelerle gerçekleştirildiği,

halk eğitiminin meslek eğitimine indirgenmediği bir döneme girildi. Oysa örgün eğitim olanaklarının tüm kesimlerine ulaştırılmadığı Türkiye’de toplumun karşılanması gereken, başta okuma-yazma olmak üzere beslenme, sağlık, demokratik yurttaşlık vb. eğitim sorunları çözülmeyi bekliyor.

Yukarıda ana hatları ile gündeme getirilmeye çalışılan kapitalist küreselleşme ve neoliberalizmin yıkıcı gündemine karşı, eleştirel bir bilinçle karşı koymayı amaçlayan akademisyenler, aktivistler yeni bir eğitim hareketi ile direnme ve dayanışma kültürü oluşturuyorlar. Özellikle Brezilyalı eğitimci Paulo Freire’nin “Ezilenlerin Pedagojisi” adlı kitabı ile eğitim alanında etkili olmaya başlayan bu hareket, Freire’nin sözleriyle şöyle ifade edilebilir ³:

bu pedagoji insanlıklarını yeniden kazanma yolundaki kesintisiz mücadelede (ister bireyler ister halk olsun) ezilenlerle birlikte şekillenmelidir; ezilenler için değil. Bu pedagoji ezilme olgusunu ve nedenlerini, ezilenlerin hakkında düşüneneği nesnel haline getirir ve düşünme sürecinden de özgürleşme mücadelesine katılımları doğacaktır. Ve mücadele içerisinde bu pedagoji oluşturulacak ve yeniden oluşturulacaktır.

Freire 1969 yılında bir okur-yazarlık pratiğinden yola çıkarak yazdığı bu kitabın önsözünde “*Bu sayfalaradaki hiç değilse iki şeyin kalıcı olacağını umuyorum: Halka duyduğum güven ile insanlara ve içinde sevmenin daha kolay olacağı bir dünyanın yaratılmasına duyduğum inanç*” diyordu. İşte eleştirel eğitim hareketi ister akademik bağlamıyla tartışsın isterse de aktivizm düzeyinde var olsun, eğitimin tarafsız olamayacağı öngören politik bir yaklaşımla eğitimin özgürleştirici pratiğinin yeni bir dünyanın yaratılmasındaki potansiyeline vurgu yapar.

Eleştirel eğitim hareketi en temelde kapitalist sistemin eksikliklerini gidermeye dönük bir reform hareketi değil, mülkiyet ilişkilerinin dönüştürüldüğü, sosyal refahın eşit bir biçimde dağıtıldığı toplum projesine götürecek radikal bir özgürleşme hareketidir. Okullarda üretilen bilginin nesnel ve tarafsız olmadığı, toplumdaki iktidar ilişkilerini gizleyerek egemen ideolojiyi pekiştirdiği kabulünden yola çıkar. Baskı ve boyun eğdirmeye dayalı iktidar ilişkilerinin ve egemen bilgi, bilme biçimlerinin dönüştürülerek okulların eleştirel bilginin üretildiği ve toplumsal gerçekliğin anlaşılmasını sağlayarak eleştirel bilincin geliştirildiği özgürleştirme alanı haline getirilmesinin önemini vurgular. Eleştirel pedagojik bir yaklaşımla klasik eğitim anlayışının yöntemleri ile değil öğretmenlerin ve öğrenenlerin aynı zamanda öğrendiği ve öğrettiği, bilgiyi birlikte araştırdıkları diyologcu bir eğitim sürecini savunur. Diyologcu öğretim sürecinde öğrenciler öğrenme sürecinin nesnesi olmaktan çıkarak özne haline gelirler ve bunun sonucunda öğrenme bir özgürleşme pratiğine dönüşür.

³ Paulo Freire. (1998). Ezilenlerin Pedagojisi. Çev: Dilek Hattatoglu, Erol Özbek, Ayrıntı yayınları.

Eleştirel eğitim hareketinin Türkiye’de akademik gelenek içinde gelişip kök saldığını söylemek mümkün görünmüyor. Özerk bir üniversite geleneğinin olmadığı Türkiye’de eğitim fakülteleri siyasal iktidarın en sık müdahale ettikleri ve denetledikleri eğitim kurumları olarak varlığını sürdürüyor. Bu yıl 23.sü yapılacak olan Ulusal Eğitim Bilimleri Kongrelerinde ana akım paradigmanın güçlü hâkimiyeti sürüyor. Aynı durum eğitim bilimlerinin alt disiplinlerinde gerçekleştirilen toplantılarda da gözleniyor. Üniversitedeki araştırma geleneğinde de benzer durum söz konusu. Buna karşın Türkiye’de üniversitede, öğrenci hareketleri içinde, öğretmen örgütlerinde eleştirel eğitim hareketinin ruhunu taşıyan gerek akademik, gerekse de aktivist çalışmalar bulunmakta ve bunların sayısı giderek artmaktadır.

Türkiye’de Eleştirel Eğitimin Tarihsel - Entelektüel Kökleri

1940’lı yılların eğitim anlayışına damgasını vuran “Köy Enstitüleri” eğitimin dönüştürücü yönüne vurgu yapması ve seçkin bir eğitim anlayışından uzak durarak kırsal kesim çocuklarına eğitim fırsatları sunması gibi özellikleri ile eleştirel eğitimin önemli öğelerini içinde barındırmaktaydı. Dahası aydınlanmacı bir eğitim anlayışından yola çıkan köy enstitüleri devrimci öğretmen ve yazarların yetişmesine de öncülük etmiştir. Ne yazık ki bu özellikleri fark eden egemen sınıflar köy enstitülerini kapatmakta faza gecikmemişlerdir.

1965 yılında kurulan Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) 1968 yılında “siz bir meslek kuruluşu değil misiniz? Niçin sınırlarınızın dışına çıkıyorsunuz?” eleştirilerine rağmen, öğretmen, öğrenci, işçi, aydın ve pek çok meslek kuruluşunun temsilcilerinin katılımı ile “1.Devrimci Eğitim Şurası”nı toplamıştır. Beş gün süren Şura’nın temel ilkesi “devrim için eğitim”dir. Şura kitabının ön sözünde “*Devrim için eğitim ilkesini uygulamak öğrencileri hayata karşı devrimci tavırlı kimseler olarak yetiştirmek, yetişkinleri de bu yönde uyarma, bilinçlendirme*”tir denilmesi eleştirel eğitim yaklaşımı açısından anlamlıdır.

12 Mart 1971 Darbesi ile başlayan süreçte öğretmenlerin sendikal örgütlenmelerinin yasaklanması devrimci eğitim hareketini büyük ölçüde hızını kesti ise de devrimci bir anlayışla kurultaylar düzenlenmesi TÖS’ten sonra onun devamı niteliğinde olan öğretmen örgütlerinde de devam etmiştir. Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) 1978 yılında “Yaşasın Demokratik Eğitim Mücadelemiz” ilkesi ile 2.Demokratik Eğitim Kurultayını toplamıştır. Devrimci eğitim hareketi ikinci büyük darbeyi 12 Eylül 1980 darbesi ile almış, bu dönemde TÖB-DER kapatılmıştır. Kurultay geleneğinin devam edebilmesi için 20 yılın geçmesi beklenmiş, 3. Demokratik Eğitim Kurultayı 1998 yılında Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM-SEN) tarafından düzenlenmiştir. 4. Demokratik Eğitim Kurultayı “Eğitim Hakkı” teması ile 2004 yılında düzenlenmiştir ve özellikle neo liberal dönemin eğitimde ya-

rattığı dönüşümlere karşı mücadelede önemli bir bilgi birikiminin oluşmasına katkı vermiştir. EĞİTİM-SEN yalnızca topladığı kurultaylar ile değil, aynı zamanda eğitimin çeşitli sorun alanlarını içeren bilimsel toplantılar yoluyla da eleştirel eğitim düşüncesini beslemiştir. Bu toplantılar yalnızca öğretmenlerin katkı ve katılımı ile değil, akademinin bilimsel birikimini uygulamaya yansıtması bakımından da önemlidir. Bu anlamda sendikanın çıkardığı “Eğitim ve Bilim Dergisi” özellikle anılmalıdır.

Çeşitli eğitim örgütleri tarafından çıkarılan kimi eğitim dergileri de uygulamada eleştirel eğitim geleneğini besleyen kaynaklar olarak değerlendirilebilir. Bunlar içinde “Öğretmen Dünyası Dergisi, ABC Dergisi, Yeniden İmece dergisi sayılabilir. Bu dergiler okur-yazar etkileşimi ve katılımcı bir çerçeve içinde, muhalif bir anlayışla eğitim sorunlarının gündeme taşınmasında katkı vermişlerdir ve bugün de yayın hayatına devam etmektedirler.

Türkiye’de 2000’li yıllara gelindiğinde öğretim programları, ders kitapları, öğretme yöntem ve teknikleri; öğretmenin rolü, örgütsel yapı gibi sisteme yön veren bileşenlerdeki dönüşüm daha görünür hale geldi. Yeni inşa edilen eğitim anlayışı var olan bilimsel, laik ve kamusal eğitim sisteminin birikimlerini de göz ardı ederek, yapılandırmacılık, öğrenci merkezlilik, katılımcılık gibi neoliberal dönemin yeni kavramları ile piyasaya sürüldü. Ocak 2006 yılında yayın hayatına başlayan “Zil ve Teneffüs” dergisi ve onun yayın hayatına son vermesi ile Ocak 2009 yılında, “Eleştirel Pedagoji” dergisi eleştiri geleneğinin zayıf olduğu bir kültürde uluslar arası “eleştirel pedagoji hareketi”nden destek alarak neoliberal ve her türden gerici politikaların eleştirisi ile demokratik eğitim mücadelesine fikri katkı sunmak ve pratikler geliştirmek amacıyla yayın hayatına başladı ve bugün de varlığını sürdürüyor.

Türkiye üniversitelerinde akademik bir çalışma alanı olarak tanımlanıp gelişip kökleşme de kimi akademik yayınların yanında özellikle bilimsel toplantılar sürece önemli katkılar yapmışlardır. Bu toplantılardan birisi Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi tarafından 2004 yılında gerçekleştirilen “Yaşam Boyu Öğrenme Sempozyumu”dur. Bu sempozyumda sunulan çeşitli bildirilerde neoliberal dönemin popüler kavramı olan yaşam boyu öğrenme kavramı irdelenmiştir. Kapitalist küreselleşme sürecinin eğitim bakımından olumsuz sonuçlarının daha kapsamlı bir biçimde ele alındığı bir başka toplantı ise Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen “Küreselleşme ve Eğitim” adıyla düzenlenen toplantıdır. Enstitü aynı paralelde 2013 yılında “Kamusal Eğitim” başlıklı toplantıyı gerçekleştirmiştir. Her üç toplantı bildirileri de yayınlanarak eleştirel eğitim düşüncesini paylaşan akademisyen ve uygulamacılar için önemli bir kaynak oluşturmuşlardır. Buna akademi içinde sınırlı sayıda da olsa gerçekleştirilen araştırmaları da dâhil edebiliriz.

Kuşkusuz eleştirel eğitim hareketine en önemli katkılardan birisi birincisi (2011) ve ikincisi (2012) Atina Üniversitesi, üçüncüsü 2013'te Ankara Üniversitesi tarafından Türkiye'de düzenlenmiş olan uluslararası eleştirel eğitim toplantılarıdır. Eleştirel eğitim toplantıları sunulan bildiriler, konferanslar ve panellerle tüm dünyadan akademisyen ve aktivistleri radikal eğitim düşüncesi etrafında topluyor, uluslararası güç birliğinin ve dayanışmanın var olabileceğini gösteriyor. Elinizdeki bu kitap Türkiye'de düzenlenen toplantıda çağrılı konuşmacı olarak yer alan eleştirel eğitimin önemli temsilcilerinin metinlerinden oluşuyor. Katkılarından dolayı onlara teşekkür ederiz.

Metinlerin Türkçeye kazandırılmasında özveri ile çalışan arkadaşlarımızın yanında, kitabın hazırlanmasında katkısı olan başka birçok kişiye de teşekkür borçluyuz. Bunların başında hem eleştirel eğitim konferansının örgütlenmesi hem de kitabın hazırlanmasının her aşamasında titizlikle ve cömertçe katkı sunan Fevziye Sayılan geliyor. Ona ne kadar teşekkür etsek azdır. Kimi metinleri bizle birlikte tekrar tekrar okuyan, kimi metinleri de adeta yeniden çevirerek emek veren Nurcan Korkmaz da özel bir teşekkürü hak ediyor. Deniz Dinçel ve Eda Ata da kendi çevirileri yanında diğer metinlerin redakte edilmesinde ciddi katkı sundular. Kimi zor metinlerde içinden çıkamadığımız kavramlar konusunda bize destek olan Hasan Hüseyin Aksoy, Tuğba Doğan ve Mustafa Sever'in katkılarını da burada belirtmemiz gerekiyor. Bir teşekkür de kitabın basımını üstlenen Siyasal Yayınevi yönetici ve çalışanlarıdır.

Eğitimin özgürleştirici bir pratik olabileceğine inananlara saygıyla sunuyoruz.

Cebeci -2014